

Emil MUJKIĆ, BA historije

USORSKA VLASTELINSKA PORODICA ZLATONOSOVIĆ I NJENO UČEŠĆE U POLITIČKOM ŽIVOTU SREDNJOVJEKOVNOG BOSANSKOG KRALJEVSTVA

Apstrakt: *Prelaz iz XIV u XV stoljeće u historiji srednjovjekovne bosanske države obilježen je slabljenjem utjecaja kralja i jačanjem političke moći bosanske vlastele. Jedna od porodica čiji utjecaj tada drastično raste su i Zlatonosovići iz Usore. Rad obrađuje tridesetogodišnji period njihovog aktivnog učešća u svakodnevnom političkom životu bosanskog kraljevstva. Pored osnovnih podataka o ovoj porodici, poput nastanka, odnosno pojave na političkoj sceni, historijsko-geografskih odrednica, rodoslova i bračnih veza, koji su iznijeti u prvom dijelu rada, u drugom dijelu je napravljena usporedba dvojice najistaknutijih Zlatonosovića, braće Vukašina i Vukmira. Obojica su, svaki na svoj način, bili aktivni sudionici bitnih političkih i društvenih događaja iz prve tri decenije XV stoljeća, a upravo u njihovom različitom pristupu politici možemo potražiti uzroke brzog uspona i još bržeg nestanka porodice Zlatonosović sa političke scene srednjovjekovne Bosne i regiona. Njihov primjer može poslužiti i kao odličan izvor za razumijevanje kompleksnih odnosa bosanske vlastele i kralja, utemeljenih na institucijama vjerne službe i vjere gospodske.*

Ključne riječi: *Zlatonosović, Usora, bosanska vlastela, vjerna služba, vjera gospodska.*

RULERS OF USORA, ZLATONOSOVIC FAMILY AND ITS PARTICIPATION IN THE POLITICAL LIFE OF THE MEDIEVAL BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *The transition from 14th to 15th century in history of the medieval Bosnian kingdom was marked by the weakening of the king's general influence and, simultaneously, strengthening of the political power of Bosnian nobility. One of the families whose impact grew drastically at that time were the Zlatonosovic from Usora. The paper covers a thirty-year period of their active participation in*

everyday political life of the Bosnian kingdom. In addition to the basic data about this family, such as their origins, first appearance on the political scene, historical-geographical determinants, genealogies and marital ties, which are presented in the first part of the paper, the second part compares the two most prominent Zlatonosovic family members: brothers Vukasin and Vukmir. Both of them, each in their own way, were active participants in important political and social events from the first three decades of the 15th century, and it is exactly the difference in their political approach that helps explain the rapid rise and even faster disappearance of the Zlatonosovic family from the political scene of medieval Bosnia and the region. Their example can also serve as an excellent source for understanding the complex relationship between the Bosnian nobility and the king, founded on the institutions of faithful service and the men's loyalty.

Keywords: Zlatonosovic, Usora, Bosnian nobles, faithful service, faith.

UVOD

Priča o Zlatonosovićima vodi nas na kraj XIV i početak XV stoljeća, kada ova bosanska vlastelinska porodica i njena dva najistaknutija člana, braća Vukašin i Vukmir, igraju važnu ulogu u određenim društveno-političkim previranjima koja su tada zadesila srednjovjekovnu bosansku državu. Iako su kao bitan faktor na političkoj sceni egzistirali znatno kraće od nekih drugih istaknutih vlastelinskih porodica, Zlatonosovići su svojevremeno, bez dileme, bili jedan od najmoćnijih rodova Bosanskog kraljevstva, te su kao članovi stanka uzimali učešće u donošenju i sprovođenju određenih odluka koje su u mnogo čemu utjecale na budućnost kraljevstva. Živi odnosi sa bosanskim kraljevima i drugim vlastelinskim porodicama, ali i uvažavanje iz susjednih država, dodatna su potvrda neupitne političke relevantnosti ove porodice u prve tri decenije XV stoljeća.

VREMENSKI I GEOGRAFSKI OKVIR DJELOVANJA PORODICE ZLATONOSOVIĆ

Uprkos očitom nedostatku pisanih i materijalnih izvora vezanih za porijeklo i sveukupno djelovanje srednjovjekovne bosanske vlastelinske porodice Zlatonosović, historiografija je uspjela da na osnovu raspoloživih podataka nedvojbeno dokaže određene činjenice o ovom rodu interesantnog prezimena. Tako se sa velikom sigurnošću mogu utvrditi tačne godine njihovog

pojavljivanja (1399.) i nestanka (1430.) sa političke scene srednjovjekovne Bosne.¹ Znamo i da su se njihovi matični posjedi nalazili na području srednjeg Podrinja, oko Zvornika, Lomnice i Drine te da se vremenom utjecaj ove porodice u određenoj mjeri proširio na kompletan teritorij srednjovjekovne bosanske zemlje Usore.²

Njihov politički uspon započet je, očekivano, krajem XIV stoljeća, odnosno u periodu slabljenja centralne vlasti u srednjovjekovnoj Bosni, istovremeno praćenog jačanjem i osamostaljivanjem nekolicine vlastelinskih porodica. Smrt izuzetno jakog i sposobnog vladara kakav je bio Trvtko I Kotromanić očekivano je pogodovala i rasplamsavanju sveprisutnih ugarskih pretenzija na bosansku krunu. Već 1394. godine Trvtkov nasljednik, kralj Dabiša, bio je primoran odreći se hrvatskih i dalmatinskih teritorija kojima je vladao Trvtko, a njegovo pokoravanje Sigismundu pod Doborom gotovo da je rezultiralo predajom bosanske krune ovom ugarskom kralju.³ Dio bosanske vlastele, poput Semkovića, podržavao je ideju priznavanja ugarske vlasti, ali je prevagnula struja koja je bila protiv prepuštanja krune stranom vladaru.⁴ Njihovim intervencijama na prijesto je došla Dabišina udovica Jelena i upravo za vrijeme njene kratkotrajne vladavine bosanska je vlastela uspjela dodatno ojačati svoj položaj. Dobijajući kraljevske trgove i gradove, bosanski velikaši formiraju svojevrstne feudalne oblasti, a najistaknutiji među njima, poput Hrvoja Vukčića, Sandalja Hranića i Pavla Radinovića sve više određuju i politiku bosanske države.⁵ Nemogućnost uspostavljanja čvrste vlasti i autoriteta obilježila je period Jelenine vladavine te pružila određenim vlastelinskim porodicama priliku za širenje svih vrsta svojih utjecaja. Jedna od porodica čiji utjecaj je tada naglo porastao, zajedno sa Radivojevićima, Nikolićima, Vladevićima, Dinjičićima i drugima, svakako su i Zlatonosovići. Iako se nisu uspjeli uzdići do visina najmoćnijih i najpoznatijih bosanskih srednjovjekovnih feudalnih porodica, poput Kosača, za koje su u dobroj mjeri ostali vezani tokom cijelog perioda svog političkog djelovanja, Hrvatinića ili Pavlovića, Zlatonosovići su u prva tri desetljeća XV stoljeća imali

¹ Emir O. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 2018, 388.

² Marko Vego, *Naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1957, 141.

³ Više o usorskom srednjovjekovnom utvrđenju Doboru i njegovom značaju kroz povijest: Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi, Naše starine - Godišnjak zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti N.R. Bosne i Hercegovine*, br. 1, Sarajevo, 1953, 21; M. Vego, *Naselja srednjovjekovne bosanske države*, 32.

⁴ Dubravko Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387-1463*, Zagreb-Sarajevo, 2006, 76-77.

⁵ Pavo Živković, *Trvtko II Trvtković, Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo, 1981, 14.

ključnu ulogu u političkom, vojnom i ekonomskom životu Bosanskog kraljevstva.⁶

Usora, prostor na kojem je utjecaj Zlatonosovića za vrijeme trajanja njihovog kratkotrajnog, ali relevantnog političkog djelovanja bio najizraženiji, po mnogo čemu je specifičan politički organizam i, moguće, prva oblast koja je ušla u sastav srednjovjekovne bosanske države.⁷ Kroz dva i po stoljeća unutar kojih možemo pratiti njen razvoj (od prve polovine XIII do druge polovine XV st.), često je mijenjala status, ustroj, vladare, granice te odnos prema srednjovjekovnoj Bosni i njenim susjedima. Naziv ove oblasti vjerovatno dolazi od istoimenog hidronima, odnosno naziva za rijeku. Najstarije pomene Usore pronalazimo na latinskom jeziku i to u oblicima nešto drugačijim od današnjeg: Wosora, Wassora, Wasscura, Wozora i sl. Osim što i ovi oblici asociraju na vodu, ne treba isključivati ni mogućnost da je ime nastalo od staroslavenske izvedenice: osoran ili grub, oštar, srdit, gnjevan. Svakako je moguće da su oni koji su hodili ka Usori toj zemlji mogli, zbog njenih reljefnih i klimatskih odlika, a možda i zbog karakternih osobina domaćeg stanovništva, pripisati karakteristike poput nepristupačnosti, neprohodnosti i uopćeno manjka osjećaja dobrodošlice.⁸ Najstariji sačuvani pisani izvori u kojima se spominje zemlja Usora su dva pisma pape Honorija III iz 1225. godine. U prvom se zahvaljuje ugarskom prelatu Ugrinu na njegovoj odlučnosti u uništenju heretika u Bosni, Soli i Usori (*de Bosna, Soy et Wossora*), dok drugim potvrđuje odluku ugarskog kralja Andrije II kojom se i katoličkom nadbiskupu daje isti zadatak, odnosno čišćenje ove tri zemlje (*terras quasdam, videlicet Bosnam, Soy et Wossora*) od heretika.⁹

Od 1322. godine i dolaska Stjepana II Kotromanića na poziciju bana bosanskog Usora je inkorporirana u titule bosanskih vladara sve do propasti bosanskog kraljevstva.¹⁰ To, naravno, ne znači da je suštinska vlast u Usori od tada bila isključivo bosanska, niti da bosanski vladari prije Stjepana nisu u određenoj mjeri polagali pravo na njenu teritoriju. Prije nego je Stjepan spojio

---

⁶ Pavo Živković, Usorska vlastelinska porodica Zlatonosović i bosanski kraljevi (posljednja decenija XIV i prve tri decenije XV stoljeća), *Historijski zbornik*, god. 39, Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, 1986, 147.

⁷ Marko Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1982. godina, 33.

⁸ Pavao Anđelić, *O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku*, *Prilozi*, Institut za istoriju u Sarajevu, br. 13, Sarajevo, 1977. godina, 18; Pavao Anđelić, *Studije o teritorijalnoj organizaciji srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo, 1982. godine, 143.

⁹ Jelena Mrgić, *Župe i naselja zemlje Usore*, *Jugoslavenski istorijski časopis*, 1-2, Beograd, 2000, 29 (27-42).

¹⁰ Pavo Živković, *Usora i Soli - poprište značajnih historijskih događaja u XIV i XV stoljeću*, *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, Knjiga XV, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1984. godina, 33.

tu oblast sa svojom zemljom, ona je pripadala Bizantu (Manuel I Komnen) i Ugarskoj (Ladislav, sin kralja Bele II), a posjede u njoj jedno vrijeme je držao i bosanski ban Borič.¹¹ Usora je 1236. godine kao *udiona zemlja* dodijeljena knezu Sibislavu, unuku bosanskog bana Kulina.¹² Postoje indicije da je titulu usorskog bana svojevremeno nosio i bosanski ban Prijezda I.¹³ Pod neposrednim ugarskim vrhovništvom je od 1247. godine, kada ju je kralj Bela IV dodijelio na upravu svom zetu, ruskom knezu Rastislavu Mihailoviću, istovremeno hercegu Galicije i banu Slavonije i Mačve. Poslije Rastislavove smrti, vlast nad Usorom imali su njegova udovica Ana i sin Bela.¹⁴ Henrik II Gisingovac njome je upravljao od 1272. godine i to kao jedini po imenu poznati ban Usore i Soli (ostali su Usorom upravljali u sklopu širih političkih zajednica).¹⁵ Od 1280. godine Usora se nalazila u posjedu Elizabete Kumanke, majke ugarskog kralja Ladislava IV, koji ju je, zajedno sa još nekim zemljama, 1284. dodijelio srpskom kralju Dragutinu nakon što je ovaj prepustio prijesto svom bratu Milutinu.¹⁶

Smrcu Ludovika I došlo je do promjene u ugarsko-bosanskim odnosima, a ugarske pretenzije na bosanski teritorij intenzivirane su već za vrijeme njegovog nasljednika Sigismunda, čiji su napadi na Bosnu najčešće vršeni upravo preko Usore.¹⁷ Početkom XV stoljeća ugarski napadi su urodili plodom. Godine 1405. osvojena je najčvršća usorska utvrda – Srebrenik.¹⁸ Zaposjedanje Usore dovelo je Sigismunda korak bliže ostvarenju cilja na kojem je skoro pa neobjašnjivim intenzitetom radio za svo vrijeme svoje vladavine: potčinjavanja Bosne ugarskoj kruni. Titulu usorskog vojvode 1405. godine dobio je bivši mačvanski ban, Ivan Morovički, a od 1412. do 1417. godine nosio ju je Ivan

¹¹ P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 29.

¹² Poznato je da u srednjovjekovnoj Bosni, sa izuzetkom Tvrtka I Kotromanića, nije bilo maloljetnih vladara. Nije postojalo pravo nasljeđivanja vladarske titule po principu primogeniture (čak ni Tvrtko nije došao na vlast po tom principu). U poveljama bosanskih banova i kraljeva riječ prijestolonasljednik se uopće ne spominje, osim u slučajevima kada trenutni vladari govore o sebi kao nasljednicima svojih prethodnika. Nije sasvim jasno ni da li je postojala institucija suvladarstva. Prema mišljenju Mihaila Dinića nije; on pobija uvriježenu teoriju o zajedničkoj vladavini Stjepana I Kotromanića i Prijezde II, sinova Prijezde I. Ipak, bilo je slučajeva da maloljetni sin u nasljedstvo dobije određene teritorije, pa i čitave zemlje. Upravo takav primjer je dodjeljivanje Usore kao *udione zemlje* knezu Sibislavu – sinu Stjepana Kulinića, odnosno unuku bana Kulina – u periodu kada je titulu bosanskog bana preuzeo Stjepanov blizak rođak, Matej Ninoslav. - Mihailo Dinić, *Državni sabor srednjovjekovne Bosne*, Beograd, 1955, 31-33; J. Mrgić, *Župe i naselja zemlje Usore*, 29.

¹³ Nada Klaić, *Srednjovjekovna Bosna - politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377. godine)*, Zagreb, 1994., 133.

¹⁴ *Napretkova povijest Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do 1463. godine*, knjiga I, Sarajevo, 1998, 230, 233.

¹⁵ P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 29-31.

¹⁶ Vladimir Ćorović, *Istorija srpskog naroda*, Knjiga I, Beograd, 1997., 127.

¹⁷ P. Živković, *Usora i Soli*, 34.

¹⁸ Vjekoslav Klaić, *Povijest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb, 1882., 231.

Gojanski.¹⁹ Obojica su, dakle, titulu usorskog vojvode imali u periodu kada je sa istom titulom na istom prostoru bio aktivan i Vukmir Zlatonosović, kojem će biti posvećen najveći dio ovog rada. Upravo karakter Vukmirove političke aktivnosti u godinama koje su uslijedile može poslužiti kao dokaz da je u Usori, uprkos rastućem ugarskom utjecaju, sačuvan osjećaj pripadnosti bosanskom političkom i kulturnom okviru.²⁰

Osim ugarskih, dijelovi Usore su nerijetko bili izloženi i napadima sa istoka pa su u raznim varijantama dospjevali u ruke srpskih vladara. Ipak, nepobitna je činjenica da od 1322. godine – istina, u varirajućem kapacitetu – Usorom u sastavu Bosne upravljaju vojvode, čiji redosljed zahvaljujući sačuvanim izvorima, prvenstveno u vidu povelja bosanskih vladara, možemo pratiti sve do pada Bosanskog kraljevstva pod osmansku vlast. U tom periodu vojvodske funkcije u Usori obnašali su članovi četiri vlastelinska roda, a to su: Biloševići, Trebotići, Tihoradići i Staničići. Postojali su i ogranci ova četiri roda, kakav su upravo i Zlatonosovići, nastali iz roda Tihoradića.²¹

Zadržimo li se isključivo na periodu u kojem je na ovom prostoru dominantna uloga porodice Zlatonosović, onda zaključujemo da se Usora tada nalazi na svom teritorijalnom vrhuncu. Teritoriji koju je obuhvatala još od XIII stoljeća, kada su njene okvirne (i konstantne) granice bile rijeke Drina na istoku, Sava na sjeveru te razvođe između rijeka Bosne i Ukrene na zapadu, polovinom XIV stoljeća pridodano je i porječje Spreče, do tada smatrano zasebnom teritorijalno-političkom jedinicom pod nazivom Sol. Istovremeno sa Soli, dolazi i do integracije Usore i srednjeg Podrinja.²² Od naseljenih mjesta u današnjoj Bosni i Hercegovini, Usori su po svemu sudeći pripadala sljedeća mjesta: Maglaj, Žepče, Zavidovići, Doboj, Tešanj, Teslić, Gradačac, Modriča, Odžak, Orašje, Bosanski Šamac, Koraj, Brčko, Srebrenik, Lopare, Čelić, Bijeljina, Teočak, Ugljevik, Zvornik, Sapna, Kušlat, te svakako Tuzla nakon što je došlo do integracije sa Soli, kao i mnoga druga, manja mjesta. Politički centar Usore je, najvjerojatnije bila utvrda Srebrenik, smještena u župu Koraj, jednu od pet primarnih župa usorske oblasti uz Maglaj, Usoru, Nenavište i Bijeljinu.²³ Pomenutim teritorijalnim pripajanjem Soli i Podrinja, oblast Usore dobila je još jedan snažan privredni centar – Zvornik (tada Zvonik), sjedište Zlatonosovića, u

---

¹⁹ Jelena Mrgić, *Severna Bosna (13-16. vek)*, Beograd, 2008., 105.

²⁰ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 131.

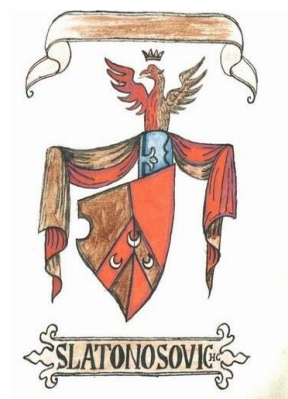
²¹ P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 35.

²² P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 26.

²³ Isto, 32; Ne treba miješati utvrđeni grad Srebrenik u Usori sa istoimenim utvrđenjem smještenim iznad Srebrnice. O tome više: Mihailo Dinić, *Srebrnik kraj Srebrnice, Glas*, CLXI, Beograd, 1934, 185-196.

kojem su oni, uslijed potrebe prouzrokovane novim načinom borbe, odnosno pojavom vatrenog oružja početkom XV stoljeća, dali dograditi već postojeću tvrđavu.²⁴

GENEALOGIJA PORODICE ZLATONOSOVIĆ

Grb porodice Zlatonosović:²⁵

Pitanje porijekla i samog prezimena porodice Zlatonosović ostalo je, unatoč istraživačkom angažmanu koji su u svrhu njegovog rješavanja poduzimali neki od najistaknutijih regionalnih historičara, dobrim dijelom neodgovoreno. Pa i pored enigme vezane za nastanak ovog interesantnog prezimena, jedno je kristalno jasno, Zlatonosovići nisu uljezi koji su ugled u Usori stekli preko noći. Njihovi preci drugačijeg prezimena obnašali su najviše političke funkcije na ovom prostoru mnogo prije nego se u historijskim izvorima prvi puta pojavilo prezime Zlatonosović. Njihov najstariji poznati predak je Tihorad sa početka XIV stoljeća, od kojeg nadalje možemo pratiti dvije linije potomstva, jednu sa sinom Divošem Tihoradićem i drugu sa sinom Vitanom Tihoradićem.²⁶

Divoš je iza sebe ostavio trojicu sinova, donekle aktivne učesnike u političkom životu Bosne za vrijeme bana i kralja Tvrtka I Kotromanića. To su Miloš Divošević, spomenut u samo jednoj Tvrtkovoju povelji – 1357. godine u svojstvu kneza, te Sladoje i Dobroslav Divošević. Sladoje je također 1357. godine

²⁴ Adem Handžić, *Zvornik u drugoj polovini XV i u XVI vijeku, Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, godina XVIII, Sarajevo, 1969, 154; Desanka Kovačević-Kojić, *Gradski život u Srbiji i Bosni (XIV-XV vijek)*, Beograd, 2007, 25.

²⁵ *Grb porodice Zlatonosović* spada u red manje poznatih i neistraženih srednjovjekovnih grbova. Možemo ga naći jedino u grbovnicima Korjenić-Neorić, Fojničkom i drugim iz porodice ilirskih grbovnika. Grbovi iz ovih grbovnika nerijetko su nastajali kao plod krajnje slobodne interpretacije i mašte njihovih autora, patako ni za ovaj ne možemo naći neki čvršći dokaz stvarnog postojanja. U kasnijem periodu prihvaćen je grb sa polumjesecom, ševronima i obrnuto prikazanim bojama (zlatnoj i crvenoj) na jednoj i drugoj strani ose (u heraldici poznato kao *counterchange*), koji će prije biti proizvod heraldike XVI stoljeća, kada su nastajali ilirski grbovnici, nego stvarni prikaz grba. O grbu porodice Zlatonosović više u: Dušan Spasić, Aleksandar Palavestra, Dušan Mrđenović, *Rodoslovne tablice i grbovi srpskih dinastija i vlastele*, Beograd, 1991, 166-171.

²⁶ Pavao Anđelić, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića, Slovo* - časopis Staroslavenskog instituta u Zagrebu, br. 25/26, Zagreb, 1976., 234.

spomenut kao knez i brat Milošev, a 1366. i 1367. godine se spominje kao tepčija i svjedok od Usore. Ponovo se kao svjedok od Usore i knez javlja u povelji koju je Tvrtko 1373. godine uputio Stjepanu Rajkoviću (moguće da je ova povelja pogrešno prepisana, jer teško je obrazložiti navedenu degradaciju u funkcijama). Najmlađi Divošev sin, Dobroslav Divošević, spominje se na četiri povelje, dvije Trvtkove iz 1380. i 1392. godine i dvije kralja Dabiše iz 1392. i 1393. godine – sva četiri puta kao svjedok, na Tvrtkovim poveljama svjedok od Usore, a na Dabišinim bez oznake oblasti koju zastupa.²⁷ Dalji Divoševi descendenti nisu nam poznati.

Kada je riječ o Divošu Tihoradiću, svakako treba napomenuti i da je 1960-tih godina dospio u centar interesovanja crnogorskih historičarskih i naučnih krugova, nakon što je u Podvrhu kod Bijelog Polja, u crkvi svetog Nikole, pronađeno evanđelje čiji je naručilac bio upravo Divoš.²⁸ Ovo evanđelje se danas može pronaći u manastirskoj riznici u Cetinju pod brojem 323.²⁹

Vitan je, s druge strane, imao samo jednog sina – Tihčina, kojeg kao takvog (*Tihcinus, filius Vitani*) pronalazimo na jednoj latinskoj povelji bana Stjepana II Kotromanića iz 1345. godine.³⁰ Na Tvrtkovoju povelji iz 1367. godine spomenut je kao svjedok od Usore sa titulom kneza. Tihčinov sin Juraj Tihčinović spominje se u svojstvu župana u Dabišinoj povelji iz 1392. godine, što je jedini pomen titule župana iz ovog roda. Pavao Anđelić ovo ističe kao izrazito bitan podatak, odnosno kao dodatnu potvrdu starosti i važnosti ovog velikaškog roda.³¹ Jurajevi sinovi Vukmir i Vukašin su prvi koji se u izvorima javljaju pod prezimenom Zlatonosović i dva su daleko najistaknutija i najaktivnija člana ovog roda.³² Potvrda njihove rodbinske povezanosti sa Jurajem Tihčinovićem nalazi se u jednoj povelji iz 1404. godine, kojom kralj Stjepan Ostoja garantuje određene trgovinske slobode Mlečanima. Kao jedan od pet svjedoka u povelji je naveden i vojvoda Vukmir Jurjević (*Vachomir Jurievich*). Budući da je jedini usorski vojvoda tog doba zapravo Vukmir Zlatonosović, te da je jedini usorski

---

²⁷ Isto, 235.

²⁸ Isto, 232.

²⁹ Ema Mazrak, Prilog proučavanju iluminacije evanđelja Divoša Tihoradića, *Inicijal* - časopis za srednjovjekovne studije, br. 7, Centar za napredne srednjovjekovne studije, Beograd, 2019., 83.

³⁰ P. Anđelić, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, 236

³¹ Isto

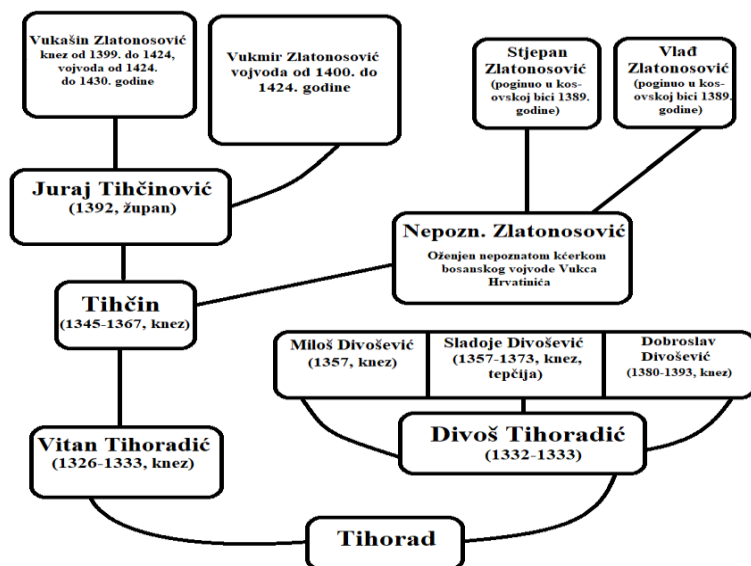
³² Najstariji sačuvani pomen prezimena Zlatonosović je onaj iz povelje koju je kralj Ostoja uputio Dubrovčanima u januaru 1399. godine. U njoj je među svjedocima naveden knez Vukašin Zlatonosović, čije ime do kraja iste godine pronalazimo u još dvije isprave. Njegov brat Vukmir se kao vojvoda i svjedok od Usore prvi puta javlja u povelji kojom kralj Ostoja vojvodi Hrvoju Vukčiću daruje župu Hlivno. - E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 390.

vlastelin imenom Juraj zapravo Juraj Tihčinović, imajući na umu srednjovjekovni običaj nasljeđivanja očevog imena, jasno je da se radi o ocu i sinu.³³ Samo prezime Zlatonosović ostaje, međutim, misterija. Moguće da je nastalo od Jurjevog nadimka, ali za to nemamo apsolutno nikakve dokaze, pa ta teorija nije ništa vjerovatnija od one banalne da je prezime, odnosno nadimak, došlo od toga što su članovi ovog roda, ili barem jedan od njih sa sobom često nosili zlato.

Osim Vukmira i Vukašina dokumentovano je postojanje još nekoliko Zlatonosovića. Takvi su Stjepan i Vlač, sinovi još jednog Zlatonosovića nepoznatog imena, vjerovatno Jurjevog brata, o kojima imamo dosta manje sačuvanih podataka. Znamo tek da su u sastavu bosanske vojske, pod komandom vojvode Vlatka Vukovića, učestvovali u Kosovskoj bici 15. juna 1389. godine, boreći se protiv Osmanlija.³⁴ Bilo da su u toj bici ubijeni ili po njenom okončanju zarobljeni, njima se od tada – izuzev u jednoj prilici o kojoj će više riječi biti u dijelu ovog rada posvećenom diplomatskim odnosima Zlatonosovića sa Dubrovnikom, gubi svaki trag.

Prema svemu navedenom, porodično stablo porodice Zlatonosović, krenuvši od Tihorada, izgledalo bi ovako (sa navedenim titulama i godinama prvog i zadnjeg pomena u dokumentima, uglavnom u poveljama bosanskih vladara):³⁵

³³ P. Anđelić, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, 237.

³⁴ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 149.

³⁵ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 392.

Jedna zanimljivost vezana za Vukmira i Vukašina dugo vremena je predstavljala kamen spoticanja na kojem su se razilazila mišljenja mnogih historičara. Naime, njihov slučaj jedinstven je utoliko što ne slijedi nepisano, ali nužno poštovano pravilo primogeniture i seniorata u odnosu na nasljeđivanje vojvodske časti unutar jedne vlastelinske porodice. Neki historičari, poput Pave Živkovića, tako smatraju da je Vukmir morao biti stariji jer se u izvorima prvi pojavljuje sa titulom vojvode, dok su drugi, poput Mihaila Dinića ili Pavla Anđelića, prihvatili gore navedenu zanimljivost o "kršenju" zakona primogeniture i zauzeli stav o Vukašinu kao starijem bratu, uprkos tome što je za vrijeme dok je Vukmir bio vojvoda, on bio tek knez.³⁶ Kao ključni argument u dokazivanju ispravnosti ovakvog razmišljanja može poslužiti jedno sačuvano obraćanje usorskog župana Dragiše Dinjičića Zlatonosovićima iz 1424. godine. Župan se tom prilikom braći Zlatonosović obratio sljedećim riječima: "*Mnogopočtenomu i nam' dragomu i milomu bratu stariemu knezu Vukašinu i vevodi Vukmiru od vašega župana Dragiše...*". Jasno da se ovdje, u riječima savremenika dvojice braće, ne radi o nekoj figurativnoj terminologiji ili laskanju, pa nam ovaj zapis, osim što potvrđuje moć i poštovanje koje su Zlatonosović uživali kod jedne od najcijenjenijih podrinskih familija tog vremena, Dinjičića, daje odgovor i na pitanje koji od dva brata je stariji.³⁷ O razlozima ovog neobičnog redoslijeda u nasljeđivanju vojvodske titule možemo samo nagađati.

Kada je riječ o tituli vojvode u srednjovjekovnoj Bosni, potrebno je naglasiti da se, kako i sama riječ nagovještava, radi o tituli prvenstveno vojnog karaktera, s tim da su njeni nosioci, upravo zbog velikog značaja vojske, nužno uživali i visok društveni ugled. Prvi poznati vojvode zabilježeni su u poveljama bana Mateja Ninoslava, a pored vojvoda bosanskih najstariji pomeni te titule vezani su upravo za vojvode iz Usore. Nešto kasnije javljaju se u poveljama i humski i donjokrajski vojvode. Od vremena kralja Dabiše ova titula je sve zastupljenija među feudalnim gospodarima, koji ističući prije svog imena često pokušavaju sebi dati veći značaj nego ga u stvarnosti imaju. Shodno tome, stvarni značaj titule vojvode postaje sve manji.³⁸

---

³⁶ P. Živković, *Usorska vlastelinska porodica Zlatonosović*, 158; Mihailo J. Dinić, *Za istoriju rudarstva u srednjovjekovnoj Srbiji i Bosni*, I deo, Beograd 1955, 39; P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 33.

³⁷ Esad Kurtović, *Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni*, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, Knjiga 34, Sarajevo 2007, 246-247.

³⁸ P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 34-35.

Bračne veze Zlatonosovića

Jedan od osnovnih vidova uspostavljanja međuvlastelinske saradnje u srednjem vijeku svakako je sklapanje bračnih veza između članova dvaju vlastelinskih porodica. Tako dogovorene bračne veze kasnije su vlasteli olakšavale formiranje vojnih, političkih i ekonomskih saveza te osiguravale nivo stečenog ugleda. Poznata su nam tri braka Zlatonosovića. Prvi je onaj iz 1399. godine, kada se Vukašin Zlatonosović oženio ženom čije ime i porijeklo do danas ne znamo. Ostalo je ipak zabilježeno da su Dubrovčani 28. juna 1399. godine odlučili da mu čestitaju sklopljeni i počaste ga sa 40 perpera.³⁹ Drugi brak sklopljen je između ranije pomenutog nepoznatog člana porodice Zlatonosović i jedne od kćerki Vukca Hrvatinića, sestre vojvode Hrvoja Vukčića, također nepoznatog imena. Jedno vrijeme je u historiografiji bio zastupljen stav da je ova kćerka Vukca Hrvatinića zapravo Vučica, sestra mnogo poznatije Rese. Međutim, historičari koji su dijelili taj stav, sa Ilarionom Ruvarcem kao predvodnikom, nisu uspjeli za njega iznijeti dovoljno čvrste argumente, tako da je vremenom odbačen kao izrazito malo vjerovatan.⁴⁰ Pa iako su imena ovog Zlatonosovića i sestre Hrvoja Vukčića ostala misterija, historijski izvori nepobitno dokazuju da su oni imali dvoje djece, već pomenute Vlada i Stjepana. Osim sačuvanih podataka o potomstvu, ovaj brak je značajan i kao dodatna potvrda visokog ugleda Zlatonosovića jer kod sklapanja ovakvih vlastelinskih brakova, a posebno kod eventualnog orođavanja do kojeg je ovdje, kao što vidimo, došlo, vodilo se računa da se ne spajaju porodice koje na društvenoj hijerarhiji ne zauzimaju barem približno jednak položaj.

Pored bračnih veza sa Hrvatinićima, moć Zlatonosovića potvrđuje i treći poznati njihov brak, a to je brak vojvode Vukmira i Marije, kćerke krbavskog kneza Nikole Kurjakovića. Marija se u historijskim izvorima spominje tri puta, u tri povelje iz 1434. i 1435. godine. Prva je povelja koju 14. aprila 1434. godine kaptol zagrebačke crkve upućuje Ani, udovici Babonega Blagajskog; druga od istog potpisnika i datuma ali upućena Antoniju Blagajskom, sinu Babonegovog brata Nikole, dok je treću 28. juna 1435. godine Antoniju uputio kralj Sigismund.⁴¹ U sve tri ove povelje se među Aninom i Antonijevom rodbinom spominje Marija, udovica usorskog vojvode Vukmira (*Maria relicta condam Wolkmer vayvoda de Wzura*).⁴² O tome u kakvo probrano društvo su

³⁹ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 390.

⁴⁰ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 149.

⁴¹ Srđan Rudić, O ženi vojvode Vukmira Zlatonosovića, *Istorijski časopis (Historical Review)*, Knj. LV, Beograd, 2007., 115.

⁴² Isto, 113.

Zlatonosovići prispjeli sklapanjem braka vojvode Vukmira i Marije, najbolje svjedoči sljedeći podatak: krbavski knezovi su u periodu od 1298. do 1531. godine, kada su prisutni u poznatim historijskim izvorima, sklopili bračne veze sa pripadnicima sljedećih porodica: Batoriji, Babonići, Bribirski, Erdodyiji, Frankopani, Gorjanski, Hrvatinići, Iločki, Nelipčići i Zrinski.⁴³

VUKMIR ZLATONOSVIĆ U POLITIČKOM ŽIVOTU SREDNJOVJEKOVNE BOSNE

Iako se u historijskim izvorima spominje poslije svog brata Vukašina i iako je po svemu sudeći riječ o mlađem Zlatonosoviću, radi lakšeg i smislenijeg praćenja hronologije njihovog političkog djelovanja, a i radi bitnih razlika koje su braća ispoljavala u ulozi "glave porodice", prioritet u ovom radu će biti dat periodu u kojem je titulu usorskog vojvode nosio Vukmir. Prvi puta je spomenut 1400. godine u jednoj povelji kralja Stjepana Ostoje kojom se vojvodi Hrvoju Vukčiću daruje župa Hlivno, a u istom svojstvu (svjedok i vojvoda od Usore) se javlja i 1404. godine u već spomenutoj povelji kralja Stjepana Ostoje Mlečanima.⁴⁴ Njegovo političko djelovanje vremenom je poprimalo pune diplomatske obrise, u dovoljnoj mjeri da se može izvršiti jasna distinkcija između njegove unutrašnje i vanjske politike. Neupitna supremacija na lokalnom nivou potvrđena je u već spomenutom pismu župana Dragiše Dinjičića iz 1424. godine, čiji sadržaj, osim što razjašnjava dilemu o tome koji je od dvojice Zlatonosovića stariji, u dijelu koji glasi: *imate mi zapoviditi kao moja gospoda*, jasno dokazuje i feudalno seniorstvo braće nad ovom poznatom podrinjskom porodicom.⁴⁵ Podrazumijevala se Vukmirova (kao i Vukašinova) arbitraža, odnosno posredovanje u rješavanju sporova lokalnih porodica.⁴⁶ Pored dokumentovanih bračnih veza za Hrvatinićima i naročito prisnih odnosa sa Kosačama, tačnije vojvodom Sandaljom Hranićem, naglasak se u prikazivanju stvarne moći Zlatonosovića treba staviti na njihov odnos prema bosanskim kraljevima i ulogu koju su imali u bitnim događajima bosanske historije, poput onog sa Parene poljane iz 1415. godine.⁴⁷ U pogledu vanjske politike, održavani

---

⁴³ Ivan Botica, Dodiri knezova krbavskih sa srednjovjekovnom Bosnom, *Zbornik radova "Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku - pristupi i perspektive"*, Institut za historiju, Sarajevo, 2019, 119.

⁴⁴ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 150-151.

⁴⁵ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 391, 393.

⁴⁶ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 156.

⁴⁷ Misli se na Političko ubistvo kneza Pavla Radinovića, u kojem je vojvoda Vukmir odigrao bitnu ulogu i koje je imalo presudan značaj za dalju sudbinu Bosnskog kraljevstva.

su, što iz interesa, što iz prijateljstva, živi odnosi sa susjedima, od kojih su svakako najaktivniji bili oni sa Dubrovnikom.

Unutrašnja politika i odnosi sa bosanskim kraljevima

Od 1404. do 1409. godine, tj. za vrijeme trajanja prve vladavine kralja Tvrtka II Tvrtkovića, sina Tvrtka I Kotromanića, politička ili bilo koja druga aktivnost Zlatonosovića nije ostala zabilježena u poznatim historijskim dokumentima. Sljedećih godina se, a posebno vojvoda Vukmir, redovno javljaju kao aktivni učesnici političkog života kraljevstva. Svakako turbulentan period bosanske historije ulazio je polako u jedno od svojih najhaotičnijih razdoblja. Okružena i ugrožena teritorijalnim aspiracijama neprijateljskih sila, Bosna je ubrzo postala i poprištem njihovih međusobnih sukoba.⁴⁸ Sudbina srednjovjekovne Bosne je zavisila od sloge njene vlastele, a ako je takve sloge ikada i bilo, poslije događaja iz 1415. godine ona je definitivno sahranjena. Sve izraženija vanjska opasnost i unutrašnje nesuglasice najsitaknutijih bosanskih plemića slutile su na zlo i primorale svu vlastelu, pa i Zlatonosoviće, da se svrstaju na jednu od dvije zavađene strane. Naime, period je to u kojem uslijed sve izraženijih prougarskih crta u politici kralja Stjepana Ostoje, Tvrtko II Tvrtković pokušava da se uz pomoć Osmanlija i određenog dijela nezadovoljne vlastele ponovo vrati na bosanski prijesto. Podršku Tvrtku predvodi knez Pavle Radinović sa svojim sinom Petrom Pavlovićem, dok uz legitimnog kralja Stjepana Ostoju stoje, između ostalih, vojvode Sandalj Hranić i Vukmir Zlatonosović. Upravo su oni, zajedno sa kraljem, krajem augusta 1415. godine u Sutjesci, prilikom održavanja sjednice bosanskog stanka, kao završni čin kojim bi se okončala borba dva kralja skovali plan o ubistvu kneza Pavla.

Detalji ovog nemilog događaja i sudbine koja je zadesila Radinovića opisani su u pismu jednog od očevidaca cijelog incidenta, Dubrovčanina Ivana Gundulića. U pismu koje je Gundulić u formi izvještaja poslao dubrovačkoj vladi navedeno je da je do ubistva došlo prilikom šetnje bosanskih velikaša koji su se nalazili na kraljevom dvoru (vojvoda Sandalj Hranić sa bratom Vukom, župan Dragiša Dinjičić, vojvoda Vukmir Zlatonosović, vojvoda Pavle Klešić, knez Pavle Radinović i njegov sin Petar Pavlović).⁴⁹ U šetnji od dvora u Sutjesci prema Bobovcu, na lokalitetu zvanom Parena poljana, došlo je do iscenirane prepirke između Pavla i Sandalja, potpomognutog, naravno, Vukmirom. Verbalni sukob

⁴⁸ Misli se na veliku bitku između osmanskih i ugarskih vojnih jedinica u bosanskoj župi Lašvi od 10. augusta 1415. godine.

⁴⁹ V. Klaić, *Poviest Bosne*, 253-254.

ubrzo je eskalirao i prerastao u fizički, pa su Sandaljevi ljudi uhvatili i svezali kneževog sina Petra Pavlovića, a ubrzo i samog Pavla, nakon što se ovaj dao u bijeg. Uhvativši ga, po već ranije dogovorenom planu odrubili su mu glavu, a Petra odveli u Bobovac, gdje je, prema podacima iz Gundulićevog izvještaja, trebao biti oslijepjen.⁵⁰ Do toga, iz neutvrđenih razloga, ipak nije došlo. Moguće da je Petar uspio pobjeći sa Bobovca, ali svakako da ne treba isključiti ni mogućnost da je, ukoliko ga zavjerenici nisu smatrali krivim, bio pošteđen na osnovu velikaških privilegija, odnosno običaja da se krivica pripisuje na teret samo onome koji ju skrivio (u ovom slučaju knezu Pavlu), a ne i drugim članovima njegove porodice.⁵¹ Bilo kako bilo, znamo da je u narednom periodu zadržao dio zemlje svog pokojnog oca, uključujući i Olovo, koje je u nekim planovima trebalo poslije Pavlove smrti biti ustupljeno vojvodi Vukmiru. Osim što je ostao bez teritorijalnog plijena, Vukmir je iz cijele situacije izašao i ranjen iznad desne plečke.⁵²

Gundulić je u izvještaju svojoj vladi kao isključivog krivca za smrt Pavla, odnosno organizatora njegovog atentata, naveo vojvodu Sandalja Hranića, osim kojeg je saznanja o zavjeri imao samo kralj Ostoja.⁵³ Vukmir se, kako stoji u izvještaju, Gunduliću zakleo da o zavjeri sve do pred sami napad nije znao ništa. Iako ovakvu zakletvu treba uzeti sa dozom rezerve, moguće je da je Zlatonosović za plan zaista saznao tek pred samu njegovu provedbu, jer zvanični Gundulićev izvještaj sadrži i sljedeći dio: *Kada sam jašio s vojvodom Sandaljem, poručio on vojvodi Vukmiru Zlatonosoviću: "Gledajte da kmeni dođete ili ću doći ja k vam". Namah dođe spomenuti Vukmir te je s njim govorio puno vremena.*⁵⁴

Političko ubistvo na Parenoj poljani imalo je presudan značaj za dalju sudbinu Bosanskog kraljevstva, ionako već uveliko nagriženog ugarskim i osmanskim neprijateljskim djelovanjem. U godinama koje su uslijedile zemlju je obuzelo anarhično stanje. Međusobni sukobi vlastelinskih porodica, potaknuti prvenstveno jakom željom Pavlovih sinova, Petra i Radosava, da se

---

⁵⁰ Isto, 254.

⁵¹ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 356.

⁵² Emir O. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386-1463)*, Sarajevo, 2019, 252.

⁵³ Gundulić piše da se Sandalj na ubistvo Pavla, koji se svojim proosmanskim držanjem ogriješio o kralja, odlučio vođen običajem prisutnim i u Dubrovniku: odsjecanjem glave kao kaznom za izdaju. Ovakav svoj potez smatrao je čak i dostojnim traženja Gundulićeve preporuke na dubrovačkom dvoru: *Ivane, ja sam brat i pravi prijatelj gospode dubrovačke, preporučite me njim...* - V. Klaić, *Poviest Bosne*, 254; Iako nije u potpunosti jasno o kakvoj Pavlovoj izdaji se radi, za pretpostaviti je da je Sandalj mislio na njegove bliske veze sa Turcima, Tvrtkom II Tvrtkovićem i vojvodom Hrvojem Vukčićem ili možda na nesuglasice koje je sa Pavlom imao po pitanju Konavala - E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 355.

⁵⁴ V. Klaić, *Poviest Bosne*, 254.

osvete vojvodi Sandalju za smrt svog oca, počeli su poprimati elemente pravog građanskog rata.⁵⁵ Dubrovčani su 12. oktobra 1416. godine pisali kralju Sigismundu i kraljici Barbari o *najvećem i smrtnom neprijateljstvu među bosanskim barunima zbog smrti pokojnoga kneza Pavla*, kao i da je *Bosna posve opustošena i da vlastela rade na međusobnu propast svoju*.⁵⁶ Svakako da je situacija iste godine dodatno zakomplikovana i smrću vojvode Hrvoja Vukčića te posebno aktivnostima kralja Stjepana Ostoje, koji se godinu dana prije razveo od Kujave, inače rodice pokojnog kneza Pavla i oženio Jelenu Nelipčić, Hrvojevu udovicu, te na taj način stekao novog neprijatelja, rođenog sina Stjepana Ostojića, uvrijeđenog zbog sramote koja je nanijeta njegovoj majci.⁵⁷ No, najveća posljedica čitavog političkog meteža stvorenog neslogom bosanske vlastele jeste pripremanje scene za širenje osmanskog utjecaja u Bosni. Ohrabreni velikom pobjedom nad ugarskom vojskom u župi Lašvi iz augusta 1415. godine, Turci su iskoristili ovakvo haotično stanje i učvrstili se kao nezaobilazan vojni i politički faktor na bosanskom prostoru. Upravo tada je *de facto* započet proces pada srednjovjekovne bosanske države pod osmansku vlast.⁵⁸

Smrću kralja Stjepana Ostoje 1418. godine otvorila se nova velika prilika Tvrtku II Tvrtkoviću da preuzme vlast, ali novim kraljem ipak biva krunisan Ostojin sin Stjepan Ostojić. Vanjska politika sa početka njegove vladavine uključivala je i pogoršanje odnosa sa Dubrovačkom republikom, u vidu neobnavljanja povelja sa ranije izdatim povlasticama, pa čak i planiranja napada na Dubrovnik.⁵⁹ Sandalj Hranić i Zlatonosovići, dugogodišnji prijatelji Dubrovčana, imali su sve manje strpljenja za ovakvu kraljevu politiku. Iako je Ostojić kasnije popravio odnose sa Dubrovnikom, opća situacija u Bosni nije postajala ništa mirnija: sukobi velikaša nisu jenjavali, posebno između smrtnih neprijatelja – Sandalja i Petra Pavlovića. U ovim sukobima Sandalj je angažovao čak i tursku vojsku skopskog namjesnika Ishak-bega, koji će u konačnici i okončati Petrov život.⁶⁰

Zajedno sa Turcima, na političku scenu srednjovjekovne Bosne se na velika vrata vratio i njihov miljenik Tvrtko II Tvrtković, čije napore za povratkom na kraljevski prijesto su svesrdno podržavali. U situaciji tako karakterističnoj za oportunistički nastrojenu bosansku vlastelu, utjecajni vojvoda Sandalj stao je sada na Tvrtkovu stranu te vrlo brzo postao prvi saradnik Turaka u Bosni, a

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 217; V. Klaić, *Poviest Bosne*, 256, 257.

⁵⁷ V. Klaić, *Poviest Bosne*, 255, 256.

⁵⁸ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 216.

⁵⁹ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 266.

⁶⁰ Isto, 271, 272.

sljedeći primjer svog vjernog prijatelja, isto je učinio i vojvoda Vukmir. On je prisustvovao i sjednici bosanskog stanka iz 1420. godine, na kojoj je odlučeno da se sa trona zbaci Stjepan Ostojić i pruži podrška Tvrtku II Tvrtkoviću.⁶¹ Formalna krunidba novog kralja desila se na stanku 18. augusta 1421. godine, kada je Vukmir ponovo bio među krupnom bosanskom vlastelom koja je svjedočila toj svečanosti.⁶²

Koliko je Tvrtko, potpomognut Osmanlijama, za kratko vrijeme uspio proširiti svoj utjecaj najbolje pokazuje sljedeći podatak: kada je sredinom augusta 1420. godine, kao *Bogom postavljeni i milošću Božjom kralj Bosne i k tomu*, u Visokom izdao povelju kojom Dubrovčanima potvrđuje cjelokupan teritorij Konavala, uz njega su bili: Sandalj Hranić, Vukmir i Vukašin Zlatonosović, Dragiša Dinjičić, Đurađ Vojsalić, knez Pribjen, knez Radič Radojević, knez Batić Mirković, knez Đurađ Dragičević, knez Petar Klešić, vojvoda Ivko Semković i vojvoda Pavle Jurjević, sve redom istaknuti plemići koji su samo pola godine ranije stajali uz kralja Stjepana Ostojića.⁶³ Indikativan pokazatelj za razumijevanje učestalosti mijenjanja političkih stavova i saveznika među bosanskom vlastelom je i činjenica da je Tvrtka II za kralja posljednji priznao vojvoda Radosav Pavlović, čiji otac Pavle i brat Petar su, kako je već navedeno, ubijeni u razmaku od svega pet godina: jedan od strane bosanske vlastele predvođene Sandaljem Hranićem zbog podrške Turcima, a drugi upravo od strane Turaka i to u vidu pomoći Sandalju.

Zlatonosovići su, kao i ostala bosanska vlastela, gajili nade da će Tvrtko biti jednako slabašan i beskarakteran kao neki njegovi prethodnici, odnosno da će slobode za koje su se izborili nastaviti da rastu. Pa iako je novi-stari kralj omekšao u svom stavu prema Sandalju i Zlatonosovićima te im, čini se, nije zamjerio podršku koju su pružali njegovom rivalu Stjepanu Ostoji u već opisanim događajima iz 1415. godine, ipak se ispostavilo da nisu bili u pravu u svojim predviđanjima vezanim za novog vladara. Istina, Tvrtko nije uspio uspostaviti željeni nivo autoriteta i obuzdati najistaknutiju bosansku vlastelu, ali u određenim državnim stvarima bio je izrazito čvrste ruke. Postat će to kristalno jasno desetak godina poslije njegovog povratka na vlast, o čemu će biti govora u dijelu rada posvećenom Vukmirovom bratu Vukašinu.

---

⁶¹ P. Živković, *Usorska vlastelinska porodica Zlatonosovići*, 152.

⁶² V. Klaić, *Povijest Bosne*, 262.

⁶³ *Napretkova povijest*, 458; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 79-80.

Vanjska politika i veze sa Dubrovnikom

Zaseban dokaz moći Zlatonosovića može se potražiti i u njihovom odnosu prema susjedima, bilo da se radi o Dubrovačkoj republici, srpskim despotima, već spomenutim bračnim vezama sa krbavskim knezovima ili, pak, u odnosima sa Ugarskom kraljevinom. Djelomično, važnost ove porodice zasigurno je ležala upravo u geografskom položaju Usore, okružene Ugarskom kraljevinom sa sjevera i Srpskom despotovinom sa istoka. Kralju Sigismundu je, navedimo to kao dobar primjer značaja usorskog geografskog položaja, bilo jako stalo da na takvom prostoru ima saveznika koji će sprječavati ili barem ne potpomagati širenje turskog utjecaja. Stoga ne iznenađuje podatak da je 1415. godine vojvodi Vukmiru kao kraljevski honor dodijelio jedan od najvećih zemljišnih posjeda u Slavoniji oko utvrde Đurđevac.⁶⁴ Odnosi ugarskog kralja i usorskog vojvode nisu se kvarili ni u narednim godinama. U jednoj ispravi od 29. augusta 1420. godine Sigismund Vukmira oslovljava svojim “*vjernim ljubljanim*”.⁶⁵ Sam Đurđevac ostao je u Vukmirovom posjedu sve do njegove smrti.⁶⁶

Za razliku od Ugarske, koja je na Usoru i Zlatonosoviće bila upućena uslijed svojih težnji ka teritorijalnom širenju, Dubrovčani su u ovoj idealno pozicioniranoj zemlji vidjeli mogućnost za ostvarivanje svojih trgovačkih interesa. Stoga ne čudi da su, uprkos znatnoj udaljenosti njihovih teritorija, Zlatonosovići najaktivnije diplomatske odnose održavali upravo sa Dubrovnikom. Prožet brojnim primjerima iskazivanja uzajamnog poštovanja, ovaj obostrano koristan odnos je u periodu kada je titulu usorskog vojvode nosio Vukmir uključivao formalna čestitanja, traženja savjeta, medicinskih usluga, pomoći u naoružavanju, raznih molbi i sl. Već je navedeno da jedan od prvih spomena prezimena Zlatonosović u historijskim izvorima potiče upravo iz dubrovačke čestitke na sklapanju braka knezu Vukašinu 1400. godine. Da ta čestitka nije bila puka formalnost, već samo jedan iz čitavog niza zvaničnih izraza čvrstog prijateljstva, potvrđeno je živom diplomatskom prepiskom u godinama koje su uslijedile.

Sljedeći sačuvan primjerak njihove korespondencije je vezan za ranije spomenutu situaciju sa Vladom i Stjepanom Zlatonosovićem. Naime, poslije Angorske bitke 1402. godine, kada je mongolski han Timur velikom pobjedom nad Osmanlijama uspio osloboditi i znatan broj kršćanskih zarobljenika, proćuo

⁶⁴ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 212.

⁶⁵ Isto, 229.

⁶⁶ Pal Engel, Neki problemi bosansko-ugarskih odnosa, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 16, Zagreb, 1998, 61.

se po Bosni glas da su određeni bosanski velikaši za koje se smatralo da su poginuli na Kosovu ili ubijeni u osmanskome zarobljeništvu, ipak živi i viđeni u Carigradu. Stoga su Vukmir i Vukašin uputili dubrovačkoj vladi molbu da svojim utjecajem provjeri istinitost ovih navoda i eventualno kod carigradskih vlasti pokušali učiniti nešto po pitanju povratka njihova dva bratučeda.⁶⁷ Dubrovčani su 16. marta 1403. godine Zlatonosovićima odgovorili pismom sljedećeg sadržaja: *“U svemu mnogopoštovanom knezu Vukašinu i vojvodi Vukmiru od vladajućih grada Dubrovnika, kneza, vlastele i od sve Općine, veoma srdačan pozdrav. Primismo poštovano pismo vašeg prijateljstva, i što nam mudro i s poštovanjem vaš sluga Dragić govori, sve razumjesmo. A pišete, poštovani naši prijatelji, da ćete svakog od naših, ko se kod vas bude sklonio, čuvati i paziti. Poštovani naši prijatelji, čuli smo od naših poklisara i od trgovaca i od svakog ko se tu namjerio za vašu veliku dobrotu i ljubav koju pokazujete, da vam je Bog plati, a i mi za vas i za vaše, Bog zna, ni u čem ne štedimo, kao za naše srdačne prijatelje. A što nam piše vaša ljubav da ste dopali nevolje jer su vam poginula dva bratučeda na Kosovu polju, a čujete da su živi u Carigradu, pa nas molite da se potrudimo oko toga i saznamo, o tome evo pišemo odgovor vašoj ljubavi. Bog zna da je i nama žao i nemilo zbog vaše brige i nevolje, pa kada čujemo da su živi, zahvaljujemo Bogu na njihovom životu i mnogo se veselimo, oko toga ćemo veoma srčano nastojati, kao za naše srdačne prijatelje, jer, ovih dana čekamo da car carigradski s galijama prođe iz Venecije u Carigrad, i svratit će k nama, pa ćemo se potruditi raditi kod gospodina cara i moliti ga koliko budemo mogli da, kada njegova milost bude u Carigradu, uredi da se ta vlastela potraži. I još ćemo s njim poslati našeg čovjeka, koji će vazda biti uz cara da ga napominje za ovo, jer Bog zna da smo radi i voljni ugoditi vašoj ljubavi i tražiti ih više nego da su naši. I što budemo čuli o tom, pisat ćemo vašoj milosti.”*⁶⁸

Sličan odgovor na sličnu molbu je na isti datum upućen knezu Mirku Radojeviću, a dan kasnije i vojvodi Hrvoju Vukčiću, čije pismo je na dubrovački dvor, kao i Vukmirovo i Vukašinovo, dostavio pisar porodice Zlatonosović, Dragić.⁶⁹ Već 21. marta 1403. godine dubrovačka vlada je, kako je i obećano u pismima, angažovala Dubrovčanina Miloša Miliševića i povjerila mu u zadatak odlazak u Carigrad sa galijama bizantskog cara.⁷⁰ U pismu Milošu navedena su imena bosanskih plemića koje je trebalo da pronađe: *Borouina Volcasinich,*

⁶⁷ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 122.

⁶⁸ Lejla Nakaš, Drago Župarić, Ana Lalić, Dženan Dautović, Esad Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae - povelja i pisma stare bosanske države*, Sarajevo, 2018, 254.

⁶⁹ Lejla Nakaš, Drago Župarić, Ana Lalić, Dženan Dautović, Esad Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae - povelja i pisma stare bosanske države*, Sarajevo, 2018, 252, 257.

⁷⁰ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 124.

Michaze Milloseucih, Vlaghi Slatonoseuich, Stipani Slatonoseucih et Volcho, questi sono li principali baruni de Bosna per li quail te mandemo (Borovina Vukašinić, Mihač Milošević, Vlač Zlatonosović, Stipan Zlatonosović i Vuk, to su najugledniji bosanski plemići po koje te šaljem).⁷¹ Do njegovog putovanja u Carigrad ipak nije došlo, jer lađe cara Manojla II na kraju nisu prošle kroz Dubrovnik. Zato su Dubrovčani vrlo brzo istu misiju povjerali Franku Tomi Vicijanoviću, koji je trebao provjeriti da li su pomenuti bosanski plemići živi, a ako jesu – pokazati im dubrovačka pisma i nazad donijeti njihove odgovore.⁷² Nije poznato kako je njegova misija završila, ali obzirom da se pomenuti bosanski plemići poslije ovog više ne spominje u sačuvanim historijskim dokumenatima, za pretpostaviti je da ona nije polučila željeni uspjeh.⁷³

Iz sljedećih nekoliko godina ne postoje sačuvani historijski dokumenti koji bi odgonetnuli sudbinu Vlača i Stjepana, kao ni druga direktna korespondencija između Zlatonosovića i Dubrovčana. Ta vremenska praznina bez sačuvanih primjeraka njihovih diplomatskih veza ne znači da one u tom periodu nisu održavane. Kao dokaz njihovih kontinuirano dobrih odnosa može poslužiti i podatak da je 1410. godine upravo Vukmir pristao ugarskim vojnicima isplatiti traženi iznos od 2000 dukata za oslobađanje dva Dubrovčanina iz zarobljeništva, iako se dubrovačka vlada sa takvom molbom obraćala i vojvodi Hrvoju Vukčiću i ugarskom kralju Sigismundu.⁷⁴ Uostalom, veze Dubrovnika i Usore, posebno trgovačke, bilu su očigledno dovoljno jake da rezultiraju formiranjem dubrovačkih naseobina, poput one u Zvorniku, baš u periodu kada su u tom gradu glavnu riječ vodili Zlatonosovići. Ova naseobina postojala je od 1415. do 1432. godine, a u spisima dubrovačkih sudskih komisija navedena su u njoj imena 640 Dubrovčana, od čega 67 pripadnika dubrovačke vlastele. Uglavnom su to osobe sa sporadičnim boravcima u Zvorniku, ali bilo je i onih koji su tu živjeli u kontinuitetu duže od deset godina.⁷⁵

Početakom 1413. godine, po već ustaljenoj praksi karakterističnoj za bosanske vladare i vlastelu, Vukmir se iz Spreče obratio Dubrovčanima za medicinsku pomoć.⁷⁶ Iako ne znamo kakva nevolja ga je zadesila, neke

⁷¹ *Codex diplomaticus*, 258.

⁷² E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo*, 124, 125

⁷³ Isto, 125.

⁷⁴ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 150; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 390.

⁷⁵ D. Kovačević-Kojić, *Gradski život u Srbiji i Bosni*, 29-31.

⁷⁶ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 151; Spreča u ovom slučaju vjerovatno predstavlja župu u nekadašnjoj oblasti Soli, koja je u vrijeme pisanja ovog Vukmirovog pisma Dubrovniku već uveliko pripojen Usori, o čemu je bilo govora na početku rada. Više o župi Spreči: P. Anđelić, *O usorskim vojvodama*, 26-27.

pretpostavke se mogu napraviti na osnovu njegovog insistiranja da mu Dubrovčani pošalju isključivo italijanskog doktora Bartholusa de Squarcialupia (Scorcalupiz), poznatog i pod nadimkom de Plombino.⁷⁷ Ovaj je ljekar u standardiziranoj podjeli dubrovačkih ljekara smatran fizikusom, a ne hirurgom, što nas upućuje na zaključak da Vukmiru nije bio potreban operativni zahvat, barem ne očigledno. Vjerovatno se radilo o općoj i neodređenoj slabosti i potrebi za dijagnosticiranjem zdravstvenog problema i preporučivanjem terapije. Barthol je bio izuzetno cijenjen i tražen ljekar – na njegovom dolasku su pri bolesti insistirali i Sandalj Hranić i kralj Tvrtko II Tvrtković – ali i prilično nedostupan, pa je u nekoliko navrata odbijao na njihove pozive poći put Bosne.⁷⁸ Svoju nezainteresovanost za daleka poslovna putovanja ovaj ljekar je potvrdio i kada je uprkos saglasnosti dubrovačkog Senata i za visoku cijenu odbio poziv ugarskog kralja, pravdajući se – *rđavim vremenom!*⁷⁹ Slično je bilo i sa pozivom Vukmira, iako je dubrovačko Veliko vijeće 1. februara 1413. godine donijelo zvaničnu odluku o dvomjesečnom upućivanju de Plombina u Bosnu, preuzimajući i sve njegove troškove, on je poziv ipak odbio. Zabilježena su izvinjenja koja je dubrovačka vlada poslala Vukmiru, ali i neki kasniji podaci koji ipak pokazuju da je pomenuti ljekar sa zakašnjenjem stigao na dvor usorskog vojvode i tamo ostao dva mjeseca.⁸⁰ Da se nije radilo o teškoj bolesti zaključujemo i po tome što se Vukmir u nadolazećem periodu redovno javlja kao bitan protagonist ključnih unutrašnjo-političkih dešavanja, a nastavlja biti aktivan i na polju diplomatije.

Sljedeći kontakt Zlatonosovića i Dubrovnika može se smatrati i dodatnom potvrdom njihovog dobrog odnosa sa ponovno krunisanim kraljem Tvrtkom II Tvrtkovićem, odnosno kao dokaz da ih je on, uprkos ranije izostaloj podršci, i dalje smatrao svojim bliskim i uvažanim saradnicima. Osim što se pojavljuju kao svjedoci na njegovim poveljama, pokazatelj njihovog visokog statusa jeste i insistiranje Dubrovčana da upravo kod Zlatonosovića pokušavaju za sebe izdejstvovati obnavljanje ranijih privilegija. Naime, kako je to već nalagao ustaljeni običaj, novi kralj je po preuzimanju vlasti obnavljao povelje svojih prethodnika kojima su Dubrovčanima garantovane određene slobode i

---

⁷⁷ Vojka Besarović, Italijani - dubrovački ljekari u srednjovjekovnoj Bosni, *Prilozi*, Institut za istoriju u Sarajevu, XX/21, Sarajevo, 1985, 251.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Risto Jeremić, Jorjo Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II, Beograd, 1939, 25.

⁸⁰ Pavo Živković, Dubrovačko-bosansko-humska saradnja na polju zdravstvene kulture tijekom XIV. i XV. stoljeća, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU*, br. 26, Dubrovnik, 1988, 70.

privilegije, uglavnom trgovačke prirode, u odnosima sa Bosnom.⁸¹ Tvrtko II ih je obnovio svojom poveljom od 18. augusta 1421. godine, a u zapisima dvojice dubrovačkih poklisara, poslanih na dvor Zlatonosović sa isključivim zadatkom pridobijanja braće u cilju njihovog lobiranja za dubrovačke interese kod kralja, ostalo je zabilježeno da najveće zasluge za obnavljanje povelje, pored vojvode Sandalja, pripadaju upravo braći Zlatonosović. Vojvoda Vukmir je tih dana zaprimio iz Dubrovnika pismo zahvale na *velikoj i neskrivenoj ljubavi koju je pokazao prema Dubrovniku tako što se potrudio i stao pred gospodinom kraljem i cijelim rusagom za dubrovačku stvar*.⁸² U znak zahvalnosti Dubrovčani su Vukmiru poslali 300 perpera i određene količine najkvalitetnijeg firentinskog sukna.⁸³ Dodatnu zahvalnost i težnju ka održavanju dobrih odnosa iskazali su i pomažući braći Zlatonosović da u Dubrovniku nabave barut i oružje, pod samo jednim uslovom: da oružje ne bude iskorišteno u njihovom bližem zaleđu (nabavljeno je vjerovatno u jeku sukoba bosanskih velikaških porodica Kosača i Pavlovića, u kojima ni Zlatonosovići nisu mogli ostati po strani, posebno ako imamo na umu njihovo veliko prijateljstvo sa Sandaljem).⁸⁴

Sljedeće godine Dubrovčani ponovo upućuju svoje poslanike u Usoru, ovaj puta uz molbu Vukmiru da bosanskog kralja uvjeri u štetnost saveza sa Mletačkom republikom i da se osiguraju dubrovački trgovački interesi u Drijevima. Poslanici redovno šalju izvještaje vladi, koja preko njih Zlatonosoviće obasipa raznim darovima, uglavnom suknom i drugim vrijednim tkaninama nabavljanim u prekomorskim gradovima i na Bliskom istoku, uz stalne napomene o dugogodišnjem prijateljstvu i pozive na posjetu Dubrovniku.⁸⁵ Kako su Dubrovčani istovremeno o svojim problemima pisali i ugarskom kralju Sigismundu, sa kojim su Zlatonosovići od ranije imali razvijene veze (već pomenuto dodjeljivanje posjeda u Slavoniji), time je i njihova odluka da kod

⁸¹ Više o privilegijama i obavezama u bosansko-dubrovačkim odnosima: Anto Babić, Tradicija i istorijsko pravo u odnosima između Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku, *Pristapni predavanja, prilogi i bibliografija*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skopje, 1974, 11-17.

⁸² E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 391.

⁸³ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 153; Dubrovački običaj drivanja rijetke i skupocjene robe, poput sukna i drugih kvalitetnih tkanina nabavljanih u prekomorskim gradovima i na Bliskom istoku, kao i druge robe, pa i hrane, nije obuhvatao samo vladare i velmože, nego nerijetko i njihove žene i druge srodnike. Vrsni trgovci kakvi jesu, Dubrovčani su posebnu pažnju posvećivali upravo trgovačkom aspektu svojih odnosa sa bosanskom vlastelom. Računali su sa time da će privikavanje na skupocjenu robu vremenom podstaći u Bosni nabavke na svakodnevnom nivou, odnosno običnim trgovačkim putevima. - Anto Babić, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo, 1972., 124-128.

⁸⁴ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 154.

⁸⁵ Isto, 154, 155.

Tvrtka II urgiraju za Dubrovnik bila olakšana.⁸⁶ Dubrovčani nisu propustili pohvaliti ulogu braće Zlatonosovića u pismima kralju Sigismundu, a Vukmira su i bogato nagradili: on i župan Dragiša Dinjičić su na ime zahvalnosti zbog zauzimanja za dubrovačke interese na jednom od stanaka, pored ustaljenog sukna, dobili i po 400 perpera.⁸⁷

Osim na polju trgovine i medicine, saradnja Zlatonosovića sa Dubrovnikom manifestovala se i na kulturno-umjetničkom planu. Uz dvor Kotromanića, *artisti* su u Dubrovnik upućivani još samo sa dvorova Kosača, Pavlovića i Zlatonosovića, porodica koje su, kako se čini, i u kulturnom pogledu pokušavale doseći nivo vladajuće dinastije. Istina, porodica Zlatonosović se u ovom kontekstu u historijskim izvorima spominje u znatno manjem obimu nego ostale tri, tačnije samo jednom, 14. maja 1423. godine, kada su sa njihovog dvora, sudeći prema podacima iz odluka dubrovačkih vijeća o odobravanju poklona, u Dubrovniku boravili *pifferi sive senatores* (frulaši i trubači).⁸⁸

Tražili su Dubrovčani savjete od Zlatonosovića i u spornim odnosima sa svrgnutom bosanskom kraljicom Kujavom, te nalazili za shodno da ih obavještavaju o nezadovoljstvu Tvrtka II Tvrtkovića koje su izazvali ugošćavanjem Vuka Banića, navodnog potomka Kotromanića, iskazujući na taj način svoje krajnje poštovanje prema vojvodi i njegovim stavovima.⁸⁹

Sredinom 1424. godine vojvoda Vukmir, a i Sandalj u njegovo ime, još jednom su zatražili medicinsku pomoć od dubrovačke vlade i opet molili da se u župu Spreču u Usori pošalje Bartholus de Squarcialupi. Slično kao i 1413. godine, ovaj je prvobitno odbio poći put Bosne, pa mu dubrovačko Veliko vijeće nudi 200 perpera ne bi li promijenio mišljenje i posjetio njihovog velikog prijatelja Vukmira. Iako je zbog nemirnog stanja u Bosni prvobitno odbijao da pođe na ovaj put, pritisak dubrovačke vlade bio je dovoljno snažan da cijenjeni i teško dostupni ljekar u jesen 1424. godine ipak krene na dvor Zlatonosovića.⁹⁰ Moguće da je taj pritisak izvršen jer su Vukmira ovaj puta očito sustigli teži zdravstveni problemi. Naime, Sandalj se Dubrovčanima za medicinsku pomoć u ime Vukmira obraćao već i u januaru 1424. godine, što upućuje na zaključak da je Vukmirova bolest u trenutku kada se Bartol spremao da krene u Usoru trajala skoro godinu dana.⁹¹ Nažalost, prije nego je Talijan i krenuo na svoj put, nestala

---

⁸⁶ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 231.

⁸⁷ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 155-156.

⁸⁸ A. Babić, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, 309-312; Boris Nilević, Prilog muzičkom životu srednjovjekovne Bosne, *Historijska traganja*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2010., 114.

⁸⁹ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 155-156.

⁹⁰ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 25.

⁹¹ P. Živković, *Usorska vladeoska porodica Zlatonosovići*, 157.

je svaka potreba za njegovim dolaskom: pred kraj oktobra 1424. godine u Dubrovnik je stigla žalosna vijest o tome da se vojvoda Vukmir Zlatonosović ipak nije uspio izboriti sa svojom bolešću.⁹² Iza sebe, koliko nam je poznato, nije ostavio potomstvo, a jedini predstavnik kuće Zlatonosovića ostao je njegov brat Vukašin, koji je preuzeo titulu usorskog vojvode.

VUKAŠIN ZLATONOSOVIĆ – POČETAK KRAJA

Premda je i za života svog, po svemu sudeći, mlađeg brata Vukmira bio aktivan protagonist političkih zbivanja u zemlji noseći titulu kneza, Vukašin je tek njegovom smrću i sticanjem vojvodske titule, shodno očekivanom slijedu događaja, preuzeo i znatno veću političku odgovornost. Njegova kratkotrajna politička isturenost ispunjena je upitnim odlukama i insistiranjem na stvarima nesvojstvenim jednom iskusnom velikašu, kakav je on u trenutku preuzimanja titule vojvode, a obzirom na godinu njegovog prvog pomena u historijskim vrelima, sigurno već morao biti.⁹³ Kako se snašao u novoj ulozi, najbolje oslikava sljedeći podatak: šest godina po preuzimanju vojvodske titule doveo se u situaciju iz koje je bilo nemoguće izaći živ.

Zaokret u političkom kursu Zlatonosovića i vezivanje za srpske despote

Za razliku od svog brata, Vukašin je odmah poslije preuzimanja vojvodske titule, svjesno ili nesvjesno, počeo raditi na pogoršanju odnosa sa kraljem Tvrtkom II Tvrtkovićem. Moguće da je vjerovao da kralj neće imati dovoljno hrabrosti da se suprotstavi njegovoj samovolji, pa se nije puno obazirao na potencijalne posljedice svojih sve izraženijih veza sa srpskim despotima, prvo Stevanom Lazarevićem pa Đurđem Brankovićem, sa kojima je dijelio granicu. Tvrtko je, međutim, bogatiji za prethodno vladarsko iskustvo, novi dolazak na vlast pokušavao, između ostalog, iskoristiti i za sređivanje unutrašnjih prilika i vraćanje poljuljanog kraljevskog autoriteta. U vanjskoj politici ga je pokušaj savezništva sa Mletačkom republikom koštao turskog gnjeva, a nakon što je Ishak-beg 1424. godine u velikom vojnom pohodu opustošio njegove posjede,

⁹² E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 393.

⁹³ Vukašin Zlatonosović se u historijskim izvorima prvi put javlja 1399. godine i to u tri isprave. Svjedok je u dvije povelje kralja Stjepana Ostoje: onoj iz januara kada Ostoja Dubrovčanima potvrđuje stare povlastice, te onoj iz februara kada su im potvrđene zemlje i sela od Kurila do Stona. Treći spomen je čestitka i dar u iznosu od 40 perpera koje mu je poslije sklapanja braka uputila dubrovačka vlada. U sve tri se spominje sa titulom kneza. - P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 150; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 389-390.

Tvrtko se počeo sve više okretati Ugarskoj, prirodnom savezniku u ostvarivanju zajedničkog interesa – borbe protiv Turaka. Nezadovoljni surovošću koju su Turci pokazivali prethodnih godina, politiku približavanja Ugarskoj podržala je i većina bosanske vlastele.⁹⁴

Nepostojanje sloge između Tvrtka II i Vukašina Zlatonosovića – ali i između bosanske vlastele uopće, uprkos prividno popravljenim odnosima – ponovo je izašlo na vidjelo tokom sljedećeg velikog turskog napada na bosanski teritorij. Naime, kada je 1426. godine Ishak-beg sa 4000 turskih vojnika ponovo krenuo u pohod na Bosnu, u potpunosti je izostala očekivana koordinirana akcija kojom bi se barem pokušali spriječiti njihovi nasrtaji. Upravo su kroz Usoru bez ikakvog otpora prešli na hrvatski teritorij, poharavši prije toga oblast Zlatonosovića u dolini Spreče do Zvornika, a u povratku su se još i zadržali na Vukašinovim posjedima u Srebreniku.⁹⁵ Ako je nepružanje otpora u Usori još i moglo da se opravda munjevitošću turskog napada, o čijoj jačini je ugarski kralj Sigismund izvjestio i novoizabranog engleskog kardinala Henryja Beauforta, biskupa Winchestera⁹⁶, Vukašinovo neprekidno kortešovanje sa srpskim knezovima, otvorenim neprijateljima kralja Tvrtka, kod njega nije moglo naići na bilo kakvo odobravanje. Osim što se sam okrenuo Tvrtkovim neprijateljima sa istoka, on je diplomatskim putem pokušavao i da ojača veze Dubrovnika i srpskog despota Lazarevića.⁹⁷ Vodimo li se činjenicom da se Vukašin godinu dana poslije ovog turskog pohoda aktivno naoružava, možemo zaključiti da je već tada postalo izvjesno da bi razdor između njega i kralja uskoro mogao prerasti u novi oružani sukob. Naoružanje je Vukašin tražio u augustu 1427. godine od Dubrovčana, koji su mu u susret izašli tek u aprilu pa opet u junu 1428. godine.⁹⁸

Sukob sa kraljem postajao je sve izvjesniji, mada ovaj, barem na prvi pogled, i nije djelovao pretjerano zainteresovanim za instantno suočavanje sa Vukašinom. Razlozi tome vjerovatno leže u objektivnoj Tvrtkovoju zaokupljenosti drugim, prioritetnijim događajima. Naime, to je period u kojem

⁹⁴ Sigismundovi uporni pokušaji širenja utjecaja u Bosni sada su konačno mogli uroditi plodom. Pojavom zajedničkog neprijatelja u vidu Osmanskog carstva najednom je *ono za što je nekada bilo potrebno godinama prolivati krv postignuto sada bez neprijateljstva, postepenim približavanjem koje su diktirali zajednički interesi*. - Sima Ćirković, *Istorija srednjovjekovne bosanske države*, Beograd, 1964, 258.

⁹⁵ Vladimir Ćorović, *Istorija Bosne*, Beograd, 1940, 434; P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 158.

⁹⁶ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 170.

⁹⁷ Pavo Živković, Ivana Jakić, Marija Brandić, Uloga bosanskog kralja u konavoskom ratu (1430-1433), *Povijesni zbornik - Godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe*, br. 3, Osijek, 2008, 20-21 (7-45).

⁹⁸ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići*, 159.

je kralj, kako je već pomenuto, uslijed sve izraženijeg prisustva Osmanskog carstva u Bosni intenzivno radio na jačanju veza s Ugarskom i smirivao tenzije među nekim velikaškim kućama, pa se i sam izmirio sa Sandaljom Hranićem i Radosavom Pavlovićem. Upravo su Radosavovi dugotrajni i iscrpni pregovori sa Dubrovčanima o prodaji dijela Konavala dodatno zaokupljali kraljevu pažnju. Svakako da su i pripreme za njegovu svadbu sa Dorotejom Gorjanskom, dogovorenu u sklopu približavanja Ugarskoj, dobrim dijelom utjecale na odluku da ne žuri sa rješavanjem problema kojeg je imao sa odmetnutim Zlatonosovićem.⁹⁹

Sukob Vukašina Zlatonosovića i kralja Tvrtka II Tvrtkovića

Dodatna potvrda Vukašinove neposlušnosti prema Tvrtku došla je za vrijeme konavoskog rata 1430. godine. I najmanju šansu da mu kralj "progleda kroz prste" i oprost mu njegove odveć prisne odnose sa srpskim despotima, Vukašin je protračio upornim pokušajima uvlačenja Lazarovog nasljednika, Đurđa Brankovića, u unutrašnja pitanja Bosanskog kraljevstva tokom ovog sukoba, zapečativši na taj način vlastitu sudbinu.

Konavoski sukob vođen je između Dubrovčana – dobrih prijatelja Zlatonosovića i bosanske države – sa jedne i bosanskog vojvode Radosava Pavlovića sa druge strane. Predmetom njihovih razmirica bio je dio Konavala koji je Radosav u decembru 1426. godine konačno prodao Dubrovniku za svotu od 13.000 dukata.¹⁰⁰ Ubrzo je insistiranje vojvode Radosava da po svaku cijenu vrati prodani dio Konavala rezultiralo diplomatskim i vojnim sukobima u kojima su, pored dvije zaraćene strane, učešće na razne načine uzeli i bosanski kralj Tvrtko II Tvrtković, ugarski kralj Sigismund, Porta, te najistaknutija bosanska vlastela, poput Sandalja Hranića i Vukašina Zlatonosovića.¹⁰¹ U sljedećim godinama Radosav je u nekoliko navrata inicirao vojne sukobe sa Dubrovnikom, odnosno vršio sa svojim četama žestoke upade na dubrovački teritorij, te je čak vratio Dubrovčanima sve povelje vezane za ustupanje Konavala.¹⁰² Ovakve akcije prevrtljivog vojvode navele su Dubrovčane da se na ime ranije obećane im zaštite obrate bosanskom kralju Tvrtku II Tvrtkoviću. Zahtijevali su od njega da kazni Radosava, *"tu najgoru zmiju, koja truže svu Bosnu i vas svijet, koja svakoga gazi a nije nikomu vjerna, nikomu prijatelj ni samom sebi... On se zove*

⁹⁹ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 167-169.

¹⁰⁰ P. Živković, I. Jakić, M. Brandić, *Uloga bosanskog kralja u konavoskom ratu*, 9.

¹⁰¹ Isto, 8.

¹⁰² Isto, 11.

Bošnjakom, jer su ovi poznati kao krjeposni, ali niko još nije osramotio Bosne kao on".¹⁰³

Bitnu ulogu na početku ovog sukoba je sa diplomatskog aspekta, kao veliki prijatelj Dubrovnika i jedan od najistaknutijih bosanskih velikaša, imao i Vukašin Zlatonosović, čija zemlja je graničila sa zemljom vojvode Radosava. Vukašinova politika na početku Konavoskog rata nije se mijenjala u odnosu na onu koju je vodio od 1424. godine i sticanja vojvodske titule. Naprotiv, on je ovaj sukob pokušao iskoristiti za dodatno zблиžavanje sa srpskim despotom Đurđem Brankovićem, uporno ga pokušavajući približiti Dubrovčanima i uključiti u sastav saveza protiv Radosava, čije su formiranje ovi predlagali kralju Tvrtku II. Upravo u Tvrtkovim odgovorima na dubrovačke prijedloge o formiranju takve lige pronalazimo potvrdu tadašnjeg Vukašinovog značaja i činjenice da ga je kralj i pored tinjajućeg sukoba između njih dvojice još uvijek smatrao svojim saveznikom. Naime, u odgovoru koji je 13. maja 1430. godine uputio dubrovačkoj vladi, Tvrtko je naveo da se prije donošenja odluke o stupanju u savez želi posavjetovati sa vojvodama Sandaljem i Vukašinom (*A quanto el dice per lo intrar in liga cum nuy voler auer conseio cum voiuoda Sandal e Vochasino Slatonoseuich*).¹⁰⁴ Ovakav stav Tvrtka potvrđuje i njegovu neodlučnost, odnosno nedostatak političke moći kao temelja za samostalno donošenje odluka, bez uplitanja vlastele. Takvog kralja se Vukašin očito nije pribojavao, pa je u julu 1430. godine ponovo poslao svog poslanika na dubrovački dvor sa zadatkom uključivanja Đurđa u savez.¹⁰⁵ Dubrovčani su, pak, pokazivali mnogo više poštovanja prema bosanskom kralju i bojeći se njegove reakcije – uprkos neupitnoj želji da sačuvaju svoje veze sa Vukašinom – nisu se previše obazirali na prijedloge svog dugogodišnjeg prijatelja.¹⁰⁶ Iako nezainteresovani za ovakve njegove zahtjeve, ipak su mu i dalje ukazivali određenu dozu poštovanja. Najbolji pokazatelj toga jeste činjenica da su oni među uslovima eventualnog mira sa vojvodom Pavlovićem naveli i to da mir, osim garancija Turske, Tvrtka,

¹⁰³ Ćiro Truhelka, Konavoski rat (1430-1433) - historička studija po spomenicima dubrovačke građe, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, br. 29, Sarajevo, 1918, 151 (145-212); Vojvoda Radosav je tokom pregovora sa Dubrovnikom sličnu stvar uradio i 1420. Godine, kada je ignorisao ranije sklopljeni mir, nagnavši tako Dubrovčane da u čudu zaključe: "Otkako je svijet postojao nije se toliko slučilo, ni čulo, ni vidjelo da je ijedan gospodin zemlje svoju riječ, i svoje poslanstvo, i svoje pečate potvorio". - E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 363.

¹⁰⁴ Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Institut za historiju, Sarajevo, 2009, 305.

¹⁰⁵ P. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosović*, 160.

¹⁰⁶ Vukašinovi poslanici bivali su lijepo primljeni na dubrovačkom dvoru, saslušani, plaćeni, ali se njegovim zahtjevima nije udovoljavalo. - Isto, 159-160.

Sandalja i Juraja Vojsalića (mlađeg brata preminulog Hrvoja Vukčića) mora biti garantovan i od strane Vukašina.¹⁰⁷

Stvari su se za Vukašina naglo promijenile u jesen 1430. godine, kada je Tvrtko konačno izgubio strpljenje za neposlušnog vojvodu. Naposljetku, konstantno iskazivanje nepoštivanja prema kralju predstavljalo je kršenje *vjerne službe* i *vjere gospodske*, nepisanih zakona kojima je u srednjovjekovnoj Bosni bio regulisan odnos kralja i vlastele, te nije moglo rezultirati ničim dobrim za starijeg Zlatonosovića. Odmetanje od kralja i približavanje njegovim neprijateljima, bez pokzivanja ikakve želje za napuštanjem svoje prosrpske politike, moglo je, povedemo li se drugim primjerima sličnog iskazivanja “nevjere” bosanskim vladarima od strane njihove vlastele, biti okarakterisano kao *krivnja zbog koje je vrijedno plemenitu čovjeku glavu odsjeći*.¹⁰⁸ Tvrtkova konačna reakcija u sukobu sa Vukašinom bila je žestoka: u novembru 1430. godine odlučio je krenuti put Usore i jednom za sva vremena se obračunati sa neposlušnim Zlatonosovićem.¹⁰⁹ Uprkos vojvodinoj spremnosti za ovaj sukob (ranije spomenuto naoružavanje u Dubrovniku) i pomoći srpskih saveznika, na koju je, prema logici stvari, trebalo da je mogao računati, Tvrtku II – kada je konačno odlučio da to uradi – nije trebalo puno vremena da riješi svoj dugogodišnji problem.

O dešavanjima po Tvrtkovom dolasku u Usoru nemamo sačuvane dokumente. Izvještaj poput onog koji je o ranije opisanim događajima iz 1415. godine sačinio njihov sudionik, Dubrovčanin Ivan Gundulić, nažalost, nije napravljen, odnosno sačuvan. Pa ipak, upravo u neprisustvovanju dubrovačkog poslanika ovom sukobu možemo tražiti prvi jak nagovještaj o onome što se desilo prilikom susreta Tvrtka i Vukašina. Naime, dubrovačka vlada pisala je 16. novembra 1430. godine svom poslaniku koji je boravio na Tvrtkovom dvoru, Nikoli M. Restiću, da uprkos ranije izdatoj saglasnosti ipak ne prati kralja na put u Usoru. Savjetovano mu je da pod izlikom bolesti ostane u Podvisokom i tu sačeka povratak kralja.¹¹⁰ Bilo da se radilo o težnji da svog poslanika zaštite od potencijalne eskalacije sukoba slične onoj sa Parene poljane kojoj je svjedio Gundulić ili iskazivanju neke vrste poštovanja starom i uvaženom prijatelju Zlatonosoviću. Ovaj nam je podatak u svakom slučaju itekako značajan u

¹⁰⁷ M. Dinić, *Za istoriju rudarstva*, 40.

¹⁰⁸ O odnosima vladara i vlastele, o *vjernoj službi* i *vjeri gospodskoj*, odnosno vezama lične zavisnosti u srednjovjekovnoj bosanskoj državi: Sima Ćirković, *Rabotnici, vojnici, duhovnici*, Beograd, 1997, 318-335.

¹⁰⁹ M. Dinić, *Za istoriju rudarstva*, 40.

¹¹⁰ *...de scribentur ser Nicole M. de Resti ambasciatori nostro ad regem Bosne respondendo litteris suis, quod eunte d. rege, prout scribit, contra Slatonossouich, ipse propter infirmitatem suam eum expectare debeat in Sotto-Vissochi.* - Isto

pokušaju odgonetavanja mogućeg završnog scenarija usorskog susreta. Budući da je ovakav postupak krajnje nesvojstven Dubrovčanima te da se može opravdati jedino postojanjem njihovih prethodnih saznanja o pripremama za vojni pohod, za pretpostaviti je da je odlazak Tvrtka u Usoru imao upravo karakter vojnog pohoda. Osim toga, slična situacija se desila i dvije godine kasnije, kada se Tvrtko ponovo spremao krenuti u Usoru, u ovom slučaju na put za koji sigurno znamo da je predsatavljao vojni pohod, obračun sa srpskim despotom Đurđem. I tom prilikom dubrovačka vlada je savjetovala svog poslanika da kralja prati samo do Kladnja, granice Kraljeve zemlje sa Usorom.¹¹¹ Paralele je nemoguće ne povući.

Sljedeći sačuvan dokument vezan za ovaj sukob dodatno potvrđuje tezu da je Vukašina u novembru 1430. godine sustigla ista sudbina kao Pavla Radinovića 15 godina ranije. Radi se o pismu koje su Dubrovčani već početkom decembra iste godine poslali vojvodi Sandalju Hraniću i u kojem su izrazili duboko žaljenje *zbog slučaja koji se dogodio Vukašinu Zlatonosoviću*, njihovom zajedničkom prijatelju.¹¹² Dubrovčani su se, kako stoji u pismu, nadali da će Sandalj *svojim velikim umom i znanjem znati da nađe načina da Bosna ostane u miru*, a on im se u nastavku prepiske žalio na kralja Tvrtka koji radi *bez savjeta*.¹¹³

Konkretni podaci o toku sukoba, dakle, nisu sačuvani, ali odluka dubrovačke vlade da ne pošalje svog poslanika put Usore, sadržaj njihove prepiske sa vojvodom Sandaljem, i posebno činjenica da se poslije Tvrtkovog odlaska u Usoru gubi apsolutno svaki trag prezimena Zlatonosović u historijskim dokumentima, nedvojbeno upućuju na zaključak da je Vukašin u ovom sukobu ubijen. Poslije njegove smrti, izrevoltiran kraljevim samostalnim djelovanjem, Sandalj se i sam sve više okretao saradnji sa srpskim despotom Đurđem, koji već 1432. godine ulazi u otvoreni rat sa Tvrtkom.¹¹⁴ Do 1433. godine gornje i donje Podrinje te utvrđeni gradovi Zvornik i Teočak sa okolinom već su dospjeli u ruke srpskog despota, koji nakon toga, pomalo pretenciozno, uzima titulu gospodara čitave Usore. Nekadašnje zemlje Zlatonosovića ostale su pod srpskom vlašću sve do smrti Đurđevog sina, despota Lazara Brankovića, kada ih je Bosni vratio kralj Stjepan Tomaš.¹¹⁵

---

¹¹¹ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 394.

¹¹² M. Dinić, *Za istoriju rudarstva*, 41.

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ U jesen 1432. godine Dubrovčani su kralju Sigismundu pisali kako kralj Tvrtko i despot Đurađ *na granici svojih oblasti čine jedan drugom štetu, uznemiravaju se i pakoste*. - S. Ćirković, *Istorija srednjovjekovne bosanske države*, 265.

¹¹⁵ E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovjekovne bosanske države*, 394.

ZAKLJUČAK

Na primjeru srednjovjekovne bosanske vlastelinske porodice Zlatonosović u relativno kratkom vremenskom periodu od tri decenije, koliko je imala relevantnu ulogu na lokalnoj i regionalnoj političkoj sceni, jasno uočavamo dvije pojave karakteristične za bosansko društvo tog doba. Prva se ogleda u njihovom brzom usponu na političkoj i društvenoj ljestvici i potvrđuje tezu o slabljenju centralne vlasti unutar Bosanskog kraljevstva pred kraj XIV stoljeća. Period poslije smrti Tvrtka I Kotromanića obilježili su vladari koji, ipak, nisu bili na njegovom nivou i jaki lokalni moćnici, koji sve više kreiraju politički život kraljevstva. Jedna od porodica kojoj je takva situacija znatno pogodovala su i Zlatonosovići. Mudrim potezima, poput bračnih i političkih vezivanja za druge moćne porodice u Bosni i susjedstvu ili pametno odvaganim postupcima u odnosima prema susjednim državama, od Dubrovnika do Ugarske, oni su uspjeli da se uzdignu u red najutjecajnije bosanske vlastele, odmah iza Kosača, Hrvatinića i Pavlovića, i steknu poštovanje kako u Bosni, tako i van njenih granica. Imali su suštinsku vlast nad većim dijelom Usore, bez obzira na česta smjenjivanja formalne vlasti nad tom teritorijom.

Njihov pad bio je, međutim, još brži i drastičniji od uspona. Čini se da su u jednom trenutku “zagrizli više nego što mogu progutati” te da ih je upravo pretjerana samouvjerenost u vlastitu moć i veličinu koštala spomenutog pada. Tu dolazimo do druge bitne karakteristike tadašnjeg bosanskog društva - nepisanog, ali strogo poštovanog zakona kojim su regulisani odnosi i obaveze bosanskih kraljeva i vlastele jednih prema drugima. *Vjerna služba i vjera gospodska*, kao neka vrsta zakletve između dvaju strana, kojom vladar trajno drži vlastelina “u vjeri”, dok ovaj ima dužnost da vladara vjerno služi, jedna je od posebnosti srednjovjekovne Bosne. Narušiti taj odnos, bilo iz pohlepe, neznanja ili nesposobnosti, smatralo se *krivnjom zbog koje je vrijedno plemenitu čovjeku glavu odsjeći*. Ne čudi stoga rezolutna reakcija kralja Tvrtka II Tvrtkovića u rješavanju problema koje je svojim neposluhom izazivao posljednji poznati Zlatonosović, vojvoda Vukašin, čijom smrću se u historijskim izvorima ovoj porodici gubi svaki trag.

Summary

On the example of the medieval Bosnian aristocratic family Zlatonosovic in a relatively short period of three decades, as long as it had a relevant role on the local and regional political scene, we clearly see two phenomena characteristic

of Bosnian society at that time. The first is reflected in their rapid rise on the political and social ladder and confirms the thesis of the weakening of central government within the Kingdom of Bosnia in the late fourteenth century. The period after the death of Tvrtko I Kotromanic was marked by rulers who, however, were not at his level and strong local powerful people, who created the political life of the kingdom. One of the families that was significantly affected by such a situation was the Zlatonosovic. With wise moves, such as marital and political ties to other powerful families in Bosnia and the neighborhood or cleverly weighted actions in relations with neighboring countries, from Dubrovnik to Hungary, they managed to rise to the ranks of the most influential Bosnian rulers, just behind Kosaca, Hrvatinic and Pavlovic, and gain respect both in Bosnia and abroad. They had substantial authority over much of Usora, despite frequent shifts of formal authority over that territory.

Their decline, however, was even faster and more drastic than the rise. It seems that at one point they have "bitten more than they could swallow" and that it was their overconfidence in their own power and greatness that cost them the fall. Here we come to another important characteristic of the then Bosnian society - an unwritten, but strictly respected law which regulates the relations and obligations of Bosnian kings and noble men towards each other. Faithful service and the lordly faith, as a kind of oath between the two sides, by which the King permanently keeps the noble man "in the faith", while the other has the duty to serve the King faithfully, is one of the peculiarities of medieval Bosnia. Breaking that relationship, whether out of greed, ignorance, or incompetence, was considered a guilt that made it worthwhile to cut off a noble man's head. It is therefore not surprising that King Tvrtko II Tvrtkovic's resolute reaction in solving the problems caused by disobedience of the last known Zlatonosovic, Duke Vukasin, with whose death in historical sources all trace of this family disappears.

Literatura:

Knjige:

- Anđelić Pavao, *Studije o teritorijalnoj organizaciji srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo, 1982.;
- Babić Anto, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo, 1972.;
- Ćirković Sima, *Istorija srednjovjekovne bosanske države*, Beograd, 1964.;
- Ćirković Sima, *Rabotnici, vojnici, duhovnici*, Beograd, 1997.;
- Ćorović Vladimir, *Istorija Bosne*, Beograd, 1940.;

- Ćorović Vladimir, *Istorija srpskog naroda*, Knjiga I, Beograd, 1997.;
- Dinić Mihailo, *Državni sabor srednjovekovne Bosne*, Beograd, 1955.;
- Dinić Mihailo, *Za istoriju rudarstva u srednjovekovnoj Srbiji i Bosni*, I deo, Beograd, 1955.;
- Filipović O. Emir., *Bosansko kraljevstvo - Historija srednjovekovne bosanske države*, Sarajevo, 2018.;
- Filipović O. Emir., *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386-1463)*, Sarajevo, 2019.;
- Jeremić Risto, Tadić Jorjo, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II, Beograd, 1939.;
- Klaić Nada, *Srednjovekovna Bosna - politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377. godine)*, Zagreb, 1994.;
- Klaić Vjekoslav, *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb, 1882.;
- Kojić-Kovačević Desanka, *Gradski život u Srbiji i Bosni (XIV-XV vijek)*, Beograd, 2007.;
- Kurtović Esad, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo, 2009.;
- Lovrenović, Dubravko *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387-1463*, Zagreb-Sarajevo, 2006.;
- Jelena Mrgić, *Severna Bosna (13-16. vek)*, Beograd, 2008.;
- Lejla Nakaš, Drago Župarić, Ana Lalić, Dženan Dautović, Esad Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae - povelja i pisma stare bosanske države*, Sarajevo, 2018.;
- *Napretkova povijest Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do 1463. godine*, knjiga I, Sarajevo, 1998.;
- Dušan Spasić, Aleksandar Palavestra, Dušan Mrđenović, *Rodoslovne tablice i grbovi srpskih dinastija i vlastele*, Beograd, 1991.;
- Marko Vego, *Naselja srednjovekovne bosanske države*, Sarajevo, 1957.;
- Marko Vego, *Postanak srednjovekovne bosanske države*, Sarajevo, 1982.;
- Pavo Živković, *Tvrtko II Tvrtković, Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo, 1981.;

Članci:

- Pavao Anđelić, Postojbina i rod Divoša Tihoradića, *Slovo* - časopis Staroslavenskog instituta u Zagrebu, br. 25/26, Zagreb, 1976.;
- Pavao Anđelić, O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku, *Prilozi*, Institut za istoriju u Sarajevu, br. 13, Sarajevo, 1977.;
- Anto Babić, Tradicija i istorijsko pravo u odnosima između Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku, *Pristapni predavanja, prilozi i bibliografija*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skopje, 1974.;

- Vojka Besarović, Italijani - dubrovački ljekari u srednjovjekovnoj Bosni, *Prilozi*, Institut za istoriju u Sarajevu, XX/21, Sarajevo, 1985.;
- Ivan Botica, Dodiri knezova krbavskih sa srednjovjekovnom Bosnom, *Zbornik radova "Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku - pristupi i perspektive"*, Institut za historiju, Sarajevo, 2019.;
- Mihailo Dinić, Srebrnik kraj Srebrnice, *Glas*, CLXI, Srpska kraljevska akademija, Beograd, 1934.;
- Pal Engel, Neki problemi bosansko-ugarskih odnosa, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Sv. 16, Zagreb, 1998.;
- Adem Handžić, Zvornik u drugoj polovini XV i u XVI vijeku, *Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, godina XVIII, Sarajevo, 1969.;
- Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi, Naše starine - Godišnjak zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti N.R. Bosne i Hercegovine*, br. 1, Sarajevo, 1953.;
- Esad Kurtović, Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, Knjiga 34, Sarajevo, 2007.;
- Ema Mazrak, Prilog proučavanju iluminacije evanđelja Divoša Tihoradića, *Inicijal - časopis za srednjovjekovne studije*, br. 7, Centar za napredne srednjovjekovne studije, Beograd 2019.;
- Jelena Mrgić, Župe i naselja zemlje Usore, *Jugoslovenski istorijski časopis*, 1-2, Beograd, 2000.;
- Boris Nilević, Prilog muzičkom životu srednjovjekovne Bosne, *Historijska traganja*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2010.;
- Srđan Rudić, O ženi vojvode Vukmira Zlatonosovića, *Istorijski časopis (Historical Review)*, Knj. LV (2007), Istorijski institut, Beograd, 2007.;
- Ćiro Truhelka, Konavoski rat (1430-1433) - historička studija po spomenicima dubrovačke građe, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, br. 29, Sarajevo, 1918.;
- Pavo Živković, Usora i Soli - poprište značajnih historijskih događaja u XIV i XV stoljeću, *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, Knjiga XV, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1984.;
- Pavo Živković, Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići i bosanski kraljevi (posljednja decenija XIV i prve tri decenije XV stoljeća), *Historijski zbornik*, god. 39, Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, 1986.;
- Pavo Živković, Dubrovačko-bosansko-humska saradnja na polju zdravstvene kulture tijekom XIV. i XV. stoljeća, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU*, br. 26, Dubrovnik, 1988.;
- Pavo Živković, Ivana Jakić, Marija Brandić, Uloga bosanskog kralja u konavoskom ratu (1430-1433), *Povijesni zbornik - Godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe*, br. 3, Osijek, 2008.;